

ונראה שהיסודות המובנים בתחלת החשקפה הם:

א' אהבת עצמו במדה גדולה מאד, שרוצה למשוך כל נעימות אליו" מתוך ירידה מוסרית האדם רואה עצמו כמרכז הכל, מעריך ומחשיב את עצמו, ואת עצמו בלבד, ועל-כן משתוקק שכל חשיבותו, כל כבודו, שבה והערצה, יופנו אליו.

ב' כח דמיון מטעה להגדיל כל מה שיש בו בהרבה כפלים מהמדה האמתית" אהבת עצמו הגדולה מעוותת את שפיותו, מאברת ממנו את יכולת הכרת האמת ומגבירה את דמיונו הכוזב, המצייר לו כל מעלה עצמית כגדולה אלף מונים ממה שדיא באמת, ומגמדי בעיניו את מעלת זולתו, כאילו שולל הוא מכל יתרון וטוב.

ג' עוד טעות דמיונית, שעל ידי מה שיתרחרר בלבו ויחליט חשיבותו יהיה באמת חשוב ומוצלח, אע"פ שבאמתת המציאות אינו כן, על כן יתגבר לאמת ולחזקת דמיונו זה בצורך ובדבור ומעשה".

רעה חולה זו, המתבררת בהרחבה בהמשך סוגייתנו, מציינת לאדם את חשיבות בניית הרמיתו העצמית. כשקיעה גאוותנית נוראה אוכרת מלכו חשיבותה של כל מעלה אמיתית. הוא אינו עמל להיות חכם צדיק ועובד ד', אלא שם כל מעייניו בשכנוע עצמו ובשכנוע מכריו שהוא אכן בעל מעלה, כשרון וחשיבות. במשך שנים משקיע הוא את כל כוחותיו ומשאביו בבניית הרמיתו. המחשבה כמה מוצלח וחשוב הוא מענגת אותו מאד, מפני שהיא מזינה בהרחבה רבה את אהבתו העצמית הנפרזת. אין ערך חשוב ויקר בעיניו כאמת אלא הערכת הסביבה, המכסים המעריצים והכבוד שהוא נוהג מכל עבר. אחר טיפוח עצמו — הדמיוני והשקרי — רודף הוא ללא הרף, ללא ליאות. בלשון חילונית מודרנית נקראת מחלה זו — 'עשיית קריירה' או 'הגשמה עצמית'. אנשים רבים משקיעים את מיטב מאמציהם ברוב שנות חייהם עבור נשיאת החן בעיני הכיזית. רצים הם אחר תעודות והארים המעניקים כבוד ומשדרים רושם של חשיבות וגדולה; מחפשים את מקומות הלימוד היחיד ויקרתיים ונחשבים — בין אם בעולם התורה והחישובות ובין אם בעולם החול והאקדמיה; חפצים לעלות בסולם

יסוד חטאן של בנות ציון הוא מידת הגאווה הכוזבת שפשחה בהן באופן רחב וחריף מאוד, גאווה המסמאת את העיניים מלראות את חסרונות האישיות העצמית ופגמיה ומונעת כל אפשרות של תיקון והתעלות, ותחת זאת שמה כל עצלה ומאמציה בפרכוס חיצוני, כטיפוח חיצוניות החיים הטפלה.

על מידת הגאווה ויסודותיה כותב הרב:

"בכל המדות כאשר נחקר להעתיק עיקר שרשן, איך להזהר מאיסוריהן וללכת בהן בדרך הישרה, צריך להבין חומר המדה מוחמת וצורתה". יסודן של כל המידות נעוץ כשורש פנימי ועמוק — בדעות הרעיוניות אשר לפי הבנתן ותפיסתן כן הן דרכי חייו של האדם וכל התנהלותו. מידה רעה היא כהכרח תוצאתה של רעה מקולקלת ומשובשת. עבודה מוסרית, אמתית ויסודית, חודרת להבנת מהותה של כל מידה ומידה, מרכיבי בנייה, אופן קנייתה בנפש וגורמי מפסדיה.

"וחנה, כמו שאנו רואים שכל החמרים הגשמיים מורכבים מסודות וגם היסודות עצמם מורכבים", כפי שהתפתח המדע האנושי זה מכבר להבנה הבהנת כל חפץ חומרי לא על-פי מראהו החיצוני אלא על-פי שינויי ההרכבה הפנימית של יסודותיו הכימיים, שהם הכונים את צורת החומר ואיכותו, אף שררזוקים הם מלהיראות בעין הרגילה, "... וכמו-כן גם המדות שבנפש מורכבות מכתות יסודיים וכפי הרכבתם ישתנו, וצריך המעיין לדעת האמת לחקור על פדטי הרכבתם ומחלקותיהם.

כן גם מדת הגאווה בודאי, כמו כל המדות, חמרה אינו פשוט אלא מורכב מתכונות פרטיות. אמנם מי יודע אם נמצא כל היסודות שמתם הרכבה... מכל-מקום כל מה שנוסף בזה דעת נוסף לקח, וכשנגדיל עצמנו בשלמות חידעה בזה יקל עלינו עול האיכוד.